

hálából, hogy 1868-ban főtanodánkban tett érettségi vizsgát, a főtanoda javára 500 frt. alapítványt tett és pedig 200 frtot a kórház-alap javára, 300 frtot nevelési czélokra, és hogy ebből 100 frtot az alapítványlevéllel egyidejűleg be is küldött. Az E. K. Tanács maga részéről köszönetet határozott.

4. Főpapi törvényszéki jelentés.

A főpapi törvényszék a mult 1878. évi sept. 1. óta (a mult évi főtanács után (1878—25-27/8 az év végéig) tárgyalta 36 szám alatt, melyek közül ítélet volt 29. A mult 1878 évi tárgyalások összes száma 104, az ítéleteké pedig 75.

A jelen 1879. év első napjától aug. 23-ig a tárgyalások összes száma 62, melyek közül ítélet 43. A mult évi főtanács óta tehát (1878 aug. 25—27 óta) maig a tárgyalások összes száma 98, melyek közül ítélet összesen 72.

A főpapiszék a mult évi főtanács óta is több intézkedést tett arra nézve, hogy a válóperek kezelése a változott körülmények és viszonyok kívánalmához képest formailag is a lehető szabatoson folyjon egyházunk és az ország törvényei megtartásával bélyegzés és kiállítás tekintetében.

VI.

Elintézett ügyek.

1.) A Főtisztelendő Püspök ur a következő jelentést tette Kelemen Beniámin kedves afiának újabb adományairól:

a.) Hivatkozva Szent-István első magyar király, fájdalom már elavult e törvényére: „Cui Deus decem dederit, decimam Deo det“ a mit a nemes adományozó eddig is szeme előtt tartott és teljesített, azon reményben, hogy példája utáncókra talál, a Dávid Ferencz háromszázados ünnepély emlékéül 5000 frt alapítványt tett a valásközönség javára véghagyományilag, halála után életbe léptetendőleg. Az alapító levelet rövid időn be fogja adni az E. K. Tanácshoz, ugyanakkor az alapítvány czélját is megjelöli.

b.) Azon reményben, hogy a Dávid Ferencz alapítvány növelése ezután is folyamatban marad, erre 250 frt újabb adományt tett és fizetett be erd. urb. kötvényekben.

c.) A jelen innepélyre irt oda szerzőjének, kinek nevére alapító afia tanulótársának és halálig legőszintébb barátjának Bölöni

Farkas Sándornak emlékét idézi fel lelkében, a kitűzött pályadíj gyarapításául s írói tehetsége tovább fejlesztésére buzdításul 50 frtot erd. urb. kötvényben adott, megbizván a Főt. Püspök urat a kézbesítéssel.

d.) Visszaemlékezvén a gyermek- és tanuló éveiben (1804—1814) használt „Praecepta morum“ című kis könyvecskére, melynek nevezetesebb szabályai maig is emlékében vannak; s azután tapasztalva, hogy tanuló növendékeink nagyon járatlanok a moralban és a társaságbani tisztességes és illedelmes magaviseletben — pedig írva van: „qui profuit in litteris, sed defuit in moribus, plus deficit quam proficit“. 100 frtot tűz ki pályadíjúl egy oly kézikönyv szerkesztésére, mely az illem-szabályokat magában foglalja, s minden falusi iskolában is kézikönyvül használható legyen.

A Zsinati Főtanács meleg köszönetének nyilvánítása mellett fogadta el Kelemen Beniamin afia fényes tettekben bizonyított kimeríthetetlen áldozatkészségének ez újabb bizonyítékát, az E. K. Tanácsot megbizta a jelen bjelentett alapítványok és adományok nyomán szükséges teendők elintézésével.

2.) Thoroczkói postamester Zsakó János, miként a legutóbbi zsinat alkalmával az árkosi, ugy jelenleg a székely-kereszturi ekklézsiának egy gazdagon diszített bibliát ajándékozott.

E szép ajándékért az ülés színén tett köszönetmondás után a biblia átadatott a székely-kereszturi ekklézsia használatába.

3. Néhai Simén Domokos halálával meg Dr. Hajós Béla lemondása által üresedésbe jött két tanári állomás.

A Dr. Hajós Béla által betöltött Richmond Anna tanári állomásra megválasztatott tordai tanár Derzsi Károly, munkaköréül kijelöltettek a néhai Simén Domokos által tanított tantárgyak előadása, mely szerint a Richmond tanári állomás teljesen a theologicum seminariumba tétetett át.

A terményrajzi tanári szék betöltése függőben hagyatván, e tantárgyat helyettes tanárok fogják tanítani.

Derzsi Károly helyébe tordai középiskolánkhoz az ó klasszikus nyelvek tanárául megválasztatott Boros György, Londonbani két évi tanulás után mostan hazaérkezett ifju.

4. Az 1879. évre, vallásfelekezetünk számára törvényhozásilag megállított 4500 frt. államsegélyt a közoktatási kormány utalványozván

Az E. K. Tanács által készített terv szerint ebből adatott:

- a.) belső embereknek és ekklezsiáknak a közpénztár iránti
tőketartozásaik kamatai törlesztésére 2929 frt 84 kr,
b.) ily tőkék törlesztésére 210 frt — „
c.) általános nyugdíjintézetnek 400 frt — „
d.) egyes ekklezsiáknak, belső emberek-
nek segedelemül és jutalmul . . . 1210 frt 16 kr.

5. A székely-kereszturi Koncz János féle

alapítvány áll:

a.) Szőlődézma-váltásági kötvényben	3750 frt.
Ennek évi kamata 7% levonással	174 frt. 38 kr.
b.) erd. urb. kötvényben	1575 frt.
Ennek évi kamata 7% levonással	73 frt. 23 kr.
c.) vasuti kölc. kötvényben	1200 frt.
Ennek évi kamata arányban	60 frt. — kr.
	307 frt. 61. kr

A sz. kereszturi isk. pénztárnok által kezelt rész elhelyezett
tőkében 882 frt.

Az egész alap 7405 frt.

Az E. Tanács indítványához képest a Zsinati Főtanács a Koncz János-féle ösztöndíjnak kereszturi iskolánkban életbeléptetését meghatározta úgy, hogy a kamatokból 240 frt. tétetik folyóvá, melyből, miként a kolozsvári meg tordai alapok életbeléptetésével történt, kezelési költségek címén a közpénztárba folyjon 40 frt., 200 frt. pedig fordították ösztöndíjakra, oly módon, hogy 10 tanulónak adassék személyenként egy tanévre 20 frt, 2 frt. havi részletben kiadandólag.

A kamatok megmaradó része, valamint a Kereszturt kezelt tőke és kamata tőkésítette kamathalmazással növeltessék újabb ösztöndíjak életbeléptetésére tőkét alkotni.

Az ösztöndíjak élvezése a folyó 1879. évi sept. 1-ső napjával kezdődik.

6. Az E. K. Tanács a Főt. Püspök ur kezdeményezésére azt hozta ajánlatba, miszerint azon célból, hogy leendő papjaink, az öngondolkozásra, önálló munkásságra s szakmájokbani kutatásra szokjanak, azok a papnövédek, kik a papi szigorlatot le akarják tenni, jelesen a harmad éves theologusok, a theologiai tanfolyam keretébe tartozó tudományok köréből mindenik félévben egy-egy házi

dolgozatot készítsenek. Ezen dolgozatokra a feladványokat a theologiai tanfolyam tanárai együttesen állítsák meg és azok is bírálják meg; a dolgozatok a bírálókkal együtt terjesztessenek a papi szigorlatot megtartó bizottmány eleibe.

Ajánlatba hozta továbbá az E. K. Tanács, hogy mivel papjaink javadalmuk minőségénél fogva gazdaságot kénytelenek folytatni, ezért s különösen azért, hogy hallgatóik előtt kivált faluhelyeken mintakul szolgálhassanak, a papnövendékek részeltessenek némi oktatásban a földmivelésben, baromtenyésztésben, kertészetben, jelesen a gyümölcstermő fák és cserjék ápolásában és a méhészetben.

Ezen [ajánlatokat a Zsinati Főtanács készséggel elfogadván, megbizta az E. K. Tanácsot, hogy azokat léptesse életbe; s egyszersmind megkérni határozta a Nmlgu közoktatási kormányt, miszerint eszközölje ki, hogy papnövendékeink díj nélkül járhassanak azon gyakorlati gazdasági tanfolyamra, mely közokt. Minister Ó Nmlga kezdeményezésére a kolozssz monostori gazdasági tanintézetbe a kolozsvári tanító-képezde növendékei számára bérendeztetett.

7. Több egyházköri közgyűlés indítványba hozta és sürgette, hogy sz. kereszturi középiskolánkban az I—V. gymn. osztályhoz még állittassék bé a VI. gymn. osztály. Az E. K. Tanács ez ügyet a zsinati Főtanács eleibe terjesztette azzal a vélekedéssel, hogy valamin az 1878-ban tartott Zsinati Főtanács 28. számú végzése szerint e kérdés tárgyalását és abban határozat hozatalát nem tartotta időszerűnek, abban határozni most annyival kevésbé cél- és időszerű, mert a Középiskolák reformjának ügye jelenben még élénkebb vitatárgya, irodalomban, felekezeteknél és kormányi körökben, mint ezelőtt; mert közpénztárunk most is deficittel küzd. Közpénztárunk javulása esetén is az E. K. Tanács a külterjeszkedés helyett szükségesebbnek tartja, hogy meglevő tanintézeteink bensőleg erősíttessenek; a tanerők szaporíttassanak s a rendszeresített összes állomások javadalmi emeltessenek.

A Zsinati Főtanács a kereszturi középiskola fejlesztését szükségesnek, sürgősnek és így felette ohajtandónak tartja s e célból meg is bizza az E. K. Tanácsot, hogy ennek módzatai iránt a mint a törvényhozási munka haladása, esetleg egyházunk financialis állása ezt megengedi, azonnal javaslatot terjeszzen a Főtanács eleibe. Hogy azonban a létező hiányokon s különösen a tanárok túlterheltségén ad-

dig is segítve legyen, felhívja az E. K. Tanácsot, hogy a jelenlegi segédtanári állomásnak már az 18^{80/81} tanévre rendes tanársággá tétele, valamint az ezzel egybekötött kiadások fedezése módjára nézve is a legközelebről tartandó E. Főtanács eleibe javaslatot terjesszen.

8. Az állami főfelügyelet gyakorlása iránt hozandó törvénybe bevinni szándékolt ismeretes pontokat az E. K. Tanács a Zsinati Főtanács eleibe terjeszti, azon nyilatkozattal: hogy oly törvény, mely ezen pontozatokat foglalná magába, érzékenyen sértené sőt megsemmisítené a testvér protestans felekezetekével együtt vallásfelekezetünknek is iskolái ügyében törvények által biztosított önkormányzati és intézkedési jogát.

Továbbá mivel hazai törvényeink és az azokon alapuló gyakorlat elégséges és kellő módot nyújtanak a főfelügyeletnek az államkormány általi gyakorlására, addig is, míg a középiskolák ügye szerves törvény által rendeztetnék; ezért újabb, jelesen pedig a közlött pontok szerinti törvény hozatala fölösleges.

S végül, mivel a pontok szerinti törvény vagy intézkedés iskoláinkra s magára a tanügyre kártékonyan hatnának, veszedelmek is volnának.

Szükségeseznek tartja ezért az E. K. Tanács, hogy a Zsinati Főtanács vallásfelekezetünk ezek szerinti aggodalmait egy feliratban hozza tudomására a közökt. kormánynak; bead egyszersmind a feliratra nézve egy szöveget.

A felolvasott felirati tervezetet bővebb megvizsgálás végett a Zsinati Főtanács átadta egy bizottmánynak, felhatalmazván az E. Főtanácsot, hogy ha szükségesnek találja, ez ügyben rendkívüli E. K. Tanácsot hívjon össze.

9. Előterjesztetik Jakab Elek afiának „Dávid Ferencz emléke“ czimü munkája.

A Zs. Főtanács nagy örömmel vette, hogy vallásfelekezetünknek korábban nyilvánított azon ohajtása, hogy Dávid Ferencz emléke a mai napon egy hozzá méltó szellemi emlékben és műben is megörökíttessék, teljesedést nyert a jelen munka megjelenésében, ezért kedves kötelességének ismeri a maga méltányoló elismerését fejezni ki Jakab Elek afia irányában a lankadatlan buzgalomért, melyet munkája megírásában és az áldozatkészségért, melyet annak kiadásában vallásfelekezetünk ügye iránt tanusított. Ezen buzgalmat és áldozatkészséget a maga részéről is méltányolni ohajtván, meg-

határozta, hogy a Dávid Ferencz alapítvány jelenleg folyóvá tett kamatrészletből az irodalmi munkásságra fordítandó egy ötöd 100 forintban Jakab Elek afának adassék ki az E. Főtanács által megállított szerény tiszteletdíj mellett, melyet Kelemen Benő afa a maga részéről még 100 frttal volt szíves megpótolni.

A falusi népiskolákban az 187⁸/₉ tanév végével tartott vizsgálatokról szóló jelentéseket fölterjeszti az E. K. Tanács az iskolák népességére vonatkozó statisztikai táblázatokkal, melyek szerint volt:

Unitárius tanköteles	fiu	3175
„	leány	2913
	együtt	<u>6088</u>
Ezekből tényleg járt	fiu	2630
„	leány	2194
	együtt	<u>4824</u>
Nem jár iskolába	fiu	545
„	leány	719
	együtt	<u>1264</u>
Ismétlő iskolába járt	fiu és leány	634
Járt e szerint elemi iskolába:		
unitárius fiu és leány	4824
	ismétlő iskolába	<u>634</u>
	együtt	5458
más vallásu	412
	összesen	<u>5870</u>

Ezen kimutatásból sajnálattal látta a Zsinati Főtanács, hogy 1264 unitárius tanköteles gyermek nem jár iskolába, megrendelte azért köri hatóságainknak, hogy minden módok és eszközök felhasználásával iparkodjanak, hogy a tanköteles gyermekek iskolába járjanak.

Megrendelte egyszersmind a Zsinati Főtanács, hogy mindenik egyházi körben oly nevelésügyi bizottmány alakíttassék, milyen a Küküllő-körben van, melynek jó hatása már munkálkodása első évében feltűnt. Ezek a köri nevelésügyi bizottmányok a tanév végével vizsgálják meg a vizsgákat megtartó bizottmányok jelentéseit, állítják össze a kör tanügyi viszonyaira vonatkozó táblás kimutatásokat, s ezeket saját tapasztalataikkal és véleményeikkel terjeszszék a köri közgyűlés eleibe, ez aztán az E. K. Tanácshoz.

Az egyöntetűség eléréseért megrendelte a Zs. Főtanács, hogy a köri hatóságok a mennyiben lehetséges mindenik népiskolában

állítsák be a közoktatási kormány által a népiskolák számára 1872-ben megállított tantervet; melynek életbeléptetését az E. K. Tanács még korábban megrendelte volt.

Felterjesztettek kolozsvári fő, tordai meg sz. kereszturi középiskoláinkról szóló jelentések, melyek szerint volt:

a.) kolozsvári főiskolánkban:	
végzett papjelölt	7
papnövendék	19
I—VIII gymn. osztályokban	251
I—IV elemi osztályokban	71
együtt	<u>348</u>
b.) sz. kereszturi középiskolában:	
I—V gymn. osztályokban	113
az elemi osztályokban	65
együtt	<u>178</u>
c.) tordai középiskolánkban:	
I—V gymn. osztályokban	96
az elemi osztályokban	64
együtt	<u>160</u>
A tanulók létszáma Kolozsvárt	348
„ „ Székely-Kereszturt	178
„ „ Tordán	160
összesen	<u>686</u>

A Zsinati Főtanács megnyugvással győződött meg arról, hogy mind a három iskolában a tanítás valamint a növelés kellő eredménnyel folyt.

Kolozsvári főiskolánkban a közelebbi években a növendékek száma annyira szaporodván, miszerint vagy a felvételt kell korlátozni, vagy a lak és tanhelyiségeket szaporítani, ezért a Zsinati Főtanács felhívta az E. K. Tanácsot, hogy ez iránt adjon javaslatot a legközelebről tartandó E. Főtanácshoz.

A Dávid Ferencz alapítvány felhasználására nézve az E. K. Tanács ajánlattal előterjeszti a Főtisztelendő Püspök úr következő indítványát.

I n d i t v á n y

a Dávid Ferencz neve alatt gyűjtött alapítvány iránt:

1.) Mihelyt a 10,000 frt. osztrák értékű készpénzben vagy ennek megfelelő árfolyam szerinti értékpapirokban egybegyűlt, ezen összeg „Dávid Ferencz rendelkezési alap“ czímen a vallásközönség

közpénztárába tétetik le s e czimen mint elkölthetetlen tőke állandóan külön számlán kezeltetik.

2.) Ezen 10,000 frt alapítvány jövedelme, illetőleg kamata az alább megjelölt czélokra folyóvá csak akkor tétetik, mikor egy évi egész kamatjövedelem már rendelkezés alatt áll.

3.) Állandó és megváltozhatatlan szabályul mondatik ki, hogy ez alapítvány kamatjövedelmének $\frac{1}{6}$ -a szintén elkölthetetlen, illetőleg ezen alapítványi összeg gyarapítására évről évre tőkésítendő.

4.) Az e szerint fenmaradó $\frac{5}{6}$ -od kamatjövedelem felett az Egyházi Főtanács, tekintettel vallásközönségünk időszerinti legnagyobb szükségire mindenkor szabadon rendelkezik.

5.) A fennebbi pont értelmében az $\frac{5}{6}$ -od kamatjövedelemre nézve ez úttal meghatározatik; hogy abból évenként:

a.) $\frac{2}{6}$ -od az általános nyugdíjalapba kiszolgáltatik, illetőleg annak gyarapítására fordittatik.

b.) $\frac{1}{6}$ -a segélyalpnak adatik, oly formán, hogy az özvegy tanárnék és ezek árvaínak most már folyamatban levő kegyépénze évi járandóságához csatoltatván, annak szabályai szerint az illetőknek kiosztatik.

c.) $\frac{1}{6}$ -od irodalmi czélokra, jelesen papnöveldei, középtanodai és népiskolai tankönyvek koronkénti előállítására fordittatik, nem levén kizárva más, egyházunkat és valásunkat érdeklő önálló mű segélyezése és megjutalmazása, úgy szintén régi irodalmi becsesel bíró munkák kiadása sem E felett évenként az E. K. Tanács ajánlatára a Főtanács határoz. A mely évben e czélra ezen összeg ki nem adatnék, e czimen más évekre fentartatik.

d.) $\frac{1}{6}$ od-a szegény ekkléziánk és belső emberek segélyezésére fordittatik.

A mely felett szintén az E. K. Tanács ajánlatára a Főtanács határoz.

6.) Ezen szabály 3-ik pontja szerint tőkésítésre szánt $\frac{1}{6}$ -od kamatjövedelemből, valamint ez alapítvány javára ezután is befolyó kegyes adományokból új 5—5000 frt alapítványi tőke állittatik elő, s azok koronként az eredeti 10,000 frt-hoz csatoltatván, azoknak évi kamata szintén az alapítvány céljaira fordittatik.

Kolozsvárt, jul. 13-án 1879.

Ferencz József,
unitárius püspök.

Beadja egyszersmind a Főtisztelendő Püspök úr az alapra eddig adakozók neveit és adományait magában foglaló Aranykönyvet.

A Zsinati Főtanács mindenekelőtt jegyzőkönyvileg méltányoló elismerést és meleg köszönetet szavazott a Főtisztelendő Püspök Mlgs Ferencz József urnak, hogy ez alapítványt nemcsak indítványba hozta, hanem lankadatlan buzgalomával, fáradozásával meg is teremtetete, igénybe vevén vallásfelekezetünk egyes tagjai áldozatkész-ségét. Örömmel vette a Zsinati Főtanács, hogy az alap már a 11 ezret is meghaladta.

A felhasználásra meghatározatott, hogy 10,000 frt tőkének a kamata az 1880. évi január 1-ső napjától kezdődőleg használtassék fel az 1880. évben az indítványban foglalt célokra és módozatok szerint.

Az alapítvány kezelésére és felhasználására véleményadásra egy bizottmány küdetett, felhivatván az E. K. Tanács, hogy vegye be az egyházkörök vélekedését s közölje a bizottmány elnökével.

A Főt. Püspök urat végül felkérte a Zsinati Főtanács, hogy ez alap további fejlesztését ezután is gondozása alatt tartani sziveskedjék.

Az 1880. évi költségvetés az E. K. Tanács vonatkozó ajánlata és az e tárgyban kiküldött bizottmány vélekedéséhez képest a Zsinati Főtanács megállította, mely szerint a bevétel 17,689 — kr.
a kiadás 19,096 — kr.

fedezetlen . . . 1407 — kr.

Ezen hiányzat fedezésére kijellettett a számadásokban feltüntetett feles hátralékkamat; utasítván a Zsinati Főtanács az E. K. Tanácsot, hogy a hátralékban levő kamatokat per útján is hajtsa be. Jövendőre megállította a Zsinati Főtanács, hogy az évi költségvetések ez után minő alakban kiállítva és kinyomatva terjesztessenek az E. K. Tanács eleibe.

Végül mindennemű számadások véglegesen elláttattak.

VII.

A nemzeti előhaladás magasabb útai.

FELOLVASTA TISZT. CHALMERS ANDRÁS,
cambridgei lelkész a zsinat 2-od napján.

Ezelőtt néhány hóval örvendetesen értesültünk az angol lapokból, hogy önök Dávid Ferencz halála 300-ik évfordulóján emlékünnepet kívánnak ülni. Mi reméltük, hogy önök nemcsak arra fogják ez innepélyt felhasználni, hogy a mult egy nagy hősenek életét csodálják vagy dicsénekeket zengjenek ama gazdag áldásokért, melyek önökre Dávid Ferencz halálából kiáradtak. Reméltük, hogy önök vértanujok sirját nemcsak a pillanatnyi lelkesedés hevétől indittatva fogják virágokkal felékesíteni, hanem ama feladat iránti mélyebb, bensőbb föllelkesültségből, mely önökre a jelenben várakozik. És várakozásunk nemcsak hogy nem volt alaptalan, sőt mondhatom egész-